

İDEAL BİR SUMER ANNESİ

M. ÇIĞ — S. N. KRAMER

M. Civil *JNES* 23 (1964) te 50 satırı aşkın “Ludingirra'nın annesine haberi” olarak isimlendirilebilecek değişik bir Sumer kompozisyonunu yayınladı. Hemen tam olan metin A, B, C, ve D¹ olarak gösterilen dört nüshaya dayanmaktadır. M. Civil'in metin üzerindeki bu çalışması, en iyi Sumerologları dahi tatmin edecek nitelikte olup fevkalâde bir makale, derinliğine inilmiş, açıklayıcı ve güvenilir bir çalışmadır. Fakat şu muhakkak ki, bir çok Sumer edebî kompozisyonlarında kelimelerin, kelime guruplarının, satırların ve bölümlerin küçümsenmeyecek bir kısmı değişik ve belirgin değildir. 1968 yılında J. Nougayrol *Ug (aritica) V* de, Ugarit kazılarında bulunmuş büyük bir tablet üzerinde (R. S. 25, 421) bu kompozisyonun normal ve fonetik Sumerce ile yazılmış, Akatça ve Hititçeye çevrilmiş tam metnini yayınlamıştır. M. Civil'in henüz baskıda olan yazısını, *KUB* 4, No. 2 (E olarak gösterilmiştir)² ve *KUB* 4, No. 97 (F olarak gösterilmiştir)³ kullanmak suretiyle J. Nougayrol'un çok dikkatli bir şekilde yapmış olduğu çalışma, bu metnin anlaşılması için pek çok katkıda bulunmuştur. Bu makalenin yazarları 1970 yılında *İSET III* (krş. *RA* 64: 95 not 1) hazırlamak amacı ile İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan henüz yayınlanmamış Sumer edebiyatına ait tabletler üzerinde çalışırken Ni. 2754 numaralı tabletin bu metnin yeni bir nüshası olduğunu anlamışlardır (bu tablet makalede G olarak gösterilmiştir). M. Çığ'ın yapmış olduğu kopyada da görüldüğü gibi, tablet çok iyi durumda olup bir hayli varyant ve yeni okunuşlar eklemektedir. Metne ait bu çalışma, esas olarak Civil ve Nougayrol'un makalelerine dayanmaktaysa da bazı kısımların ve satırların tercüme ve

¹ Daha çok üçüncü özelliğe ait kısmın Akatça ve onun kalıntılar halindeki Hititçe tercümesini kapsayan *KUB* 4 No. 97'nin, bu metne aidiyetini, M. Civil saptayarak bunu kullanmıştır.

² E. Laroche tarafından benzerliği saptanmıştır.

³ E. Laroche ve müstakil olarak M. Civil tarafından benzerliği saptanmıştır (krş. not 1).

yorumunda oldukça ayrılıklar göstermektedir. Mamafih tahmin edilen bu yeni tercümelere muhakkak ki, bir haylisi yanlış olarak ortaya konacaktır. Bu ise, tek olan bu belgenin esaslı ve doğru bir şekilde anlaşılması için daha yoğun bir çalışma ve tartışmaya yol açabilecektir.

Bu kompozisyon, Ludingirra isimli bir erkek tarafından annesine selâm haberini götürmesi için Nippur'a gönderdiği adı yazılmamış bir haberciye söylenen sözleri kapsamaktadır⁴. İlk on satır giriş görünümündedir: Ludingirra, Nippur'dan uzak bir yere (ismi verilmiyor) yolculuk yaptığını – belki de burası onun ve habercinin o anda buldukları yerdir – annesinin üzüldüğünü, uyuyamadığını ve durmadan Nippur'a gelen gezginlere sevgili oğlunun sağlığını sorduğunu anlatmaktadır. Haberci, annesini tanımadığı için onu gördüğü zaman bilemeyecektir. Bu nedenle Ludingirra haberciye, annesini tanımasını sağlayacak beş özelliğini veriyor. Bu özelliklerden hiç biri bu amaca yarayacak kadar açık ve ayrıntılı değildir. Bunlar daha çok yazar tarafından şairane ve abartmalı bir şekilde bir çok kelime ve cümlelerle ideal Sumer annesini tasvir

⁴ Tekrarlanan “annem” teriminde annenin kimliğinin saptanması zor ve belirsizdir. M. Civil “annem”i, 10. satırın yarısını *mu-bi ša-at-ištar* “ismi Šat-Ištar’dır” şeklinde okuyup tercüme etmesine dayanarak *Šat-Ištar* isimli kadın olduğunu yazmaktadır. Fakat Sumercede “onun (kadının) ismi” için *mu-bi* yerine *mu-ni* (krş. 5, 7, 13, 14. satırlardaki *-ni* gibi) olmalıydı. Bu ve diğer bazı nedenler (krş. bu satırlarla ilgili Açıklamalar kısmı) bu metindeki annenin isminin hiç zikredilmediği düşüncesine götürüyor. Çok uzak bir ihtimal olarak “annem”, Ludingirra'nın gerçek annesini ifade etmiyor da Nippur'da olan bazı tanrıça heykellerini ifade ediyor; eğer öyle ise bu tanrısallık bütün benzerliklerine göre Inanna - Ištar olmalı ki, Ludingirra'nın ifade ettiği özellikler ona uymaktadır (hatta birinci özellikte ehliyetli bir eş ve gelin olarak tasvir edilmesi, Inanna'yı Dumuzi'nin karısı ve Enki'nin gelini olarak yansıtmış olabilir. Kocasının tanrısı evinde, konusu için krş. *SLTN* 35 ii 10-13). Mamafih bilindiği gibi Nippur özellikle Inanna ile birleştirilen bir yer değildir. Bundan başka babasının ve karısının ölümü için mersiye yazan bir Ludingirra vardır (krş. *Two Elegies on the Pushkin Museum Tablet*) ve metnimizin 5-7. satırları da bir ölümlü kadını yansıtmaktadır; bu nedenle buradaki “annem”in de Ludingirra'nın ismi verilmeyen gerçek annesini ifade ettiğini düşünürsek M. Civil'in ismin *Šat-Ištar* olduğu tahmini de doğru olabilir. Gerçekten, bu makalenin yazarlarından biri olan M. Çığ'ın fikrine göre M. Civil'in ifadesi tamamen doğrudur, 10. satırın şimdiki tercümesi, (S. N. Kramer'e göre) eğer bu satır, “selâm mektubu” yazılan 7. satırdan sonra gelseydi, daha uygun olurdu.

için kullanılmış stilize bir düzenlemeden başka bir şey değilmiş gibi görünüyor.

Beş özelliğten birincisi (satur 11 - 20) anneyi çalışkan, herşeyi dikkatle yapan, kocasının malını çoğaltan bir kadın ve gelin olarak tanımlamaktadır. İkinci özellik (satur 21 - 31) şairane ve olağanüstü bir anlatım ile annenin eşi olmayan güzelliği dile getirilmektedir: O ufukta bir yıldız ışığı, bir dişi dağ geyiği, kıymetli maden ve taş-tan yapılmış parlak bir mücevher, kusursuz bir fildişi, alabaster figür ve can çekici bir varlıktır. Üçüncü özelliğın ana konusu üreticiliktir (satur 32 - 39). Anne lüzumlu olduğu zaman bir yağmur, bol ürün, bereketli bir bahçe, bakımlı bir çam ağacı, yılın ilk meyvası, arzu edilen bir *Dilmun* hurmasıdır. Dördüncü özelliğe göre (satur 40 - 46) kutlamanın en neşeli anı, aşkın zevkidir. Çok kısa olan beşinci özelliğe göre (satur 47 - 51) o ağaçların ve güzel yağın hoş kokusudur ⁵.

TRANSKRİPSİYON

1. lú-ka₄-e-lugal-la ħar-ra-an-[na gen-na]
2. nibru^{kl} ga-e-gi₄ inim-?-[dug₄-ba-ab] ⁶
3. kaskal-sù-DU i-im-DU-dè-[en] ⁷
4. ama-mu mud-àm ù nu-mu-ni-i[b-ku]
5. ama₅-ni-a inim-ħuš al-gi(l)-ba
6. lú-DU-kaskal-la silim-ma-mu èn al-tar-tar-re
7. ù-na-dug₄ silim-m[a-m]u šu-ni-a gar-i
8. ama-mu ħúl-ħúl-la še-ir-ka mi-ri-in-dug₄-ga
9. tukum-bi ⁸ ama-[m]u nu-zu gizkim-bi ga-mu-ra-ab-si

⁵ Beşinci özelliği izleyen satırların sonunda ayrı ayrı ve belirsiz olan bir kısım (satur 52-56) bulunmaktadır (krş. bu satırlarla ilgili Açıklamalar kısmı).

⁶ JNES'te *dug₄-ga-ab*'daki *-ga-* ihtimal *-ba-* yerine yanlışlıkla yazılmıştır.

⁷ A'da *i-im* (-zu değil) *-du-dè-en* olarak okunması çok muhtemeldir. B'de ihtimal kelimelerin ayrılışı *kaskal-sù-da e-gen-na* şeklinde olmalıdır.

⁸ C'de Figulla tarafından *E*, *DA* ve *MU* şeklinde kopya edilen işaretlerin JNES'de ŠU. GAR.TUR. LÁ (*tukum yerine*) olarak tahmin edilmesi doğrudur. Mamafih C bir metnin Yenibabil kopyası olup işaretler birbirinin içine o kadar girmiştir ki, onları bir dublikat yardımı olmaksızın okumak çok zordur.

10. mu-bi-ta(?) ad-UGUN SAL⁹ -bi-ta te-mu
11. alam-muš-àm me-dím bar-šu-ta¹⁰ -gar-ra
12. dingir-sig₇-ga[é¹¹ -g]i₄-a giri_x -zal
13. u₄-tur-ra-ni-ta n[am-m]a-ni-tar-ra-àm
14. nè-ni-ta-àm é-ušbar-ra-na-šè si-sá mu-un-ag
15. dingir-dam¹² -n[a-š]è du₉-ne-éš gub-ba-àm
16. ki-dinanna-kin-kin-dè zu-àm
17. ka-lugal-la-ke₄ inim-ma li-bi-íb-gul-e
18. šu-dim₄-ma-àm [níg-g] a mu-un-šár-šár
19. ki-ág-àm mí-dug₄-ga zi-šà-gal- <la > -àm
20. sila₄ [i-dùg-g]a [lá]l [i]-nun-zal-le-šà-ga-kam(?)
21. gizkim-ama-[m]u 2-[ka]m-ma-aš ga-mu-r[a-a]b-sì-mu
22. ama-mu sù-[DU-ág úr]-an-na(!) lu-lim-ḥur-sag-gá
23. mul-á-[gú-z]i ?-? zalag-zalag-ga(!?)
24. na₄ [gug-kal-la] na₄du₈-ši-a-mar-ḥa-ši
25. gil-sa níg(?)-[dumu-mí]-lugal-la ḥi-li-du₈-du₈-a
26. gil-gil-s [a na₄gug-à]m ḥúl-sig₇-ga-a
27. ḥur-an-na šu-gur-an-t[a-sur-ra]
28. [giš¹³]-guškin kù-babbar-zalag-ga-[àm]
29. [] NE ki[]
30. [dim-ma-zu]-til-la-àm u[l-gúr-ru]
31. [dlama] na₄giš-nu_x -gal ki-gal-na₄[za-gìn-na-gub-ba]
32. gizkim-ama-mu 3-kam-ma-aš ga-mu-ra[-ab-sì]
33. ama-mu IM. A-u₄-á-ba a-numun sag-g[í-ke₄]
34. ebur-ḥé-nun bu-lu-ug-ba-til gú[]
35. kiri₆-me-a[i-si-iš]-lá-lá-a
36. si¹⁸ 'ù-suḥ₅' -a-dé-a li(!)-šu-tag-a

⁹ C'deki SAL, JNES'de ileri sürüldüğü gibi kopya yanlışlığı olmayıp gerçekten tablette vardır.

¹⁰ C'deki işaret ihtimal TAG (ŠE değil).

¹¹ İşaret DAG değil É'dir. C'nin kollasyonunda, son dikey kısmın tablette kazanmış olduğu görülmüştür.

¹² İşaret bütün nüshalarda DAM (NIN değil).

¹³ İşaretin tamamlanması A'ya dayanarak yapılmıştır.

37. [gurun]-zà-[m]u-a níg-tuḥ-mu-um-nisag-gá
 38. [pa₅-mu-sar-r]e a-ḥi-li túm-a
 39. zú-[lum dilmun^{k1}-na]-ku₇-[k]u₇ zú-lum sag-[kin-kin]-gá
 40. gizk[im-am]a-mu 4-kam-ma-aš ga-mu-ra-ab-[s]i
 41. ama-mu[ezen sis]kur asilal-si-a¹⁴
 42. siskur-[á-ki]-ta igi-du₈-dè ḥuš-a
 43. ki-e-[n]e-di [hú]l(!?)-ḥúl-le-eš gar-ra
 44. lu-l[u-b]u-na-dumu-lugal-la i-lu ḥé-gál-la-kam
 45. ki-[á]g šà-ki-ág lá-lá nu-gi₄-gi₄-dè
 46. inim-túm-a lú-nam-ra giri_x-zal-šè gur-ra-a
 47. gizkim-ama-mu 5-kam-ma-aš ga-mu-ra-ab-si
 48. gigir(!)^{s(i)m}-li mar-šum-giš^{ta}škarin
 49. túg-š[ag₅¹⁵-ga]i-gu-la-ag-a
 50. ^{du}b[šagan-nunuz]-ga-nu_x^{mušen} i-sag šà bí-si
 51. ga-r[a-an ḥé]-me-da(!) gú me-ir-me-ri bí-du₇
 52. gizki[m a-ra-dug₄]-ga-mu uktin-bi an-si
 53. munus-šag₅(!)-šag₅(!)^dlama-^dlama-tuku-àm e-ne-àm(!)
 ama-mu
 54. geštug-gál-la še-en-ḥul(!)-le-eš DU-mu-un(!?)
 55. ^mlú-dingir-ra dumu-ki-ág-gá-zu si[lim-ma-ni(?)]si-gi₄
 e-ne-ra dug₄[-ga-na]
 56. x-[-N]E(?) ga-mu-si[]]
 Sol kenar: ^den-líl-ma-an-sum

TERCÜME

1. Geziye giden kralın habercisi,
2. Seni Nippur'a göndereceğim, şu haberi ulaştır.
3. Uzun bir yolculuk yaptım.
4. Annem üzüntüde (?), uyuyamıyor,
5. Odasına bir kızgın söz girmeyen o,

¹⁴ B'de de aynı.

¹⁵ C'de tablette -šag₅-'tir.

6. Durmadan yolculara sağlığını soruyor,
7. Selâm mektubumu eline ver.
8. Senin için neşelenecek olan annem(in eline).
9. Eğer annemi bilmiyorsan (onu tanımaya yarayacak) tarifini vereyim.
10. Onun satırlarında sevimli bir ses, kelimelerinde iyi bir anlam!
11. Kol ve ayakları ışıldayan (?), parlak (?) bir heykel (dir annem).
12. Tanrısal bir güzellik, bir gelin, bir neşe,
13. Genç kızlığından beri takdis edilmiştir o.
14. Kaynatasının evini kendi gücü ile idare eden,
15. Kocasının tanrısına alçak gönüllülükle hizmet eden
16. "Inanna'nın yeri" ni bakmasını bilendir o.
17. Kralın ağzının sözünü hiçe saymamazlık etmez.
18. İhtiyatlı, malı mülkü çoğaltandır o.
19. Sevilen, neşeli, hayat doludur.
20. Kuzu, iyi kaymak, bal ve kalpten taşan yağdır.
21. Annemin ikinci özelliğini vereyim.
22. Annem ufukta parlayan bir ışık, dişi bir dağ geyiği,
23. Bir sabah yıldızı, en parlak...,
24. Kıymetli bir akik, Marhaşi'den bir sarı safir,
25. Bir prenses mücevheri, cazibe dolu.
26. Sevimli bir neşe (?), bir akik mücevheri. (?).
27. Bir kalay yüzük, bir demir bilezik,
28. Bir altın çubuk (ve) parlak gümüşdür.
29. ,
30. Gerçek bir fildişi heykelcik, pek çekici
31. Lapislazuli tabanlık üzerinde duran bir alabastar *lama* (dir o).
32. Sana annemin üçüncü özelliğini vereyim.
33. Annem mevsiminde yağmur, en iyi tohumlar için sudur.
34. Bol ürün, iyi (?) *huntu* arpası. . . .

35. Bolluk bahçesi, neşe dolu.
 36. İyi sulanmış çam, kozalaklarla süslü.
 37. Yeni yılın ilk meyvası, ilk ayda yetişen ürün,
 38. Sulama hendeklerine, bereket getirecek suyu götüren bir kanal,
 39. Çok tatlı Dilmun hurması, çok aranan en iyi cins hurmadır o.
 40. Sana annemin dördüncü özelliğini vereyim.
 41. Annem kurbanların sevinci dolu bir bayramdır.
 42. Saygılı bir korku ile bakılan bir *Akitu* kurbanıdır o.
 43. O, çok neşe veren bir dans yeridir.
 44. Prenslerin yarattığı bir bolluk şarkısıdır.
 45. Bir aşk, zevke doymayan, seven bir kalptir o.
 46. Rahata dönen bir esirin iyi haberidir o.
 47. Sana annemin beşinci özelliğini vereyim.
 48. (Annem) çam ağacından bir araba, şimşir ağacından tah-tirevan,
 49. En iyi yağlarla kokutulmuş güzel bir elbise,
 50. Deve kuşu yumurtasından bir şişe, en iyi yağ doldurulmuş,
 51. Süslenmiş, hoş (?) bir taç (?)
 52. Sana verdiğim tarifler onları sana şekillendirmiştir.
 53. *lama*'lara sahip olan o hoş hanım annemdir.
 54. Kulak kesilen ona ... neşe ile götür.
 55. "Sevgili oğlun Ludingirra'dan selâm" de ona.
 56.Sana vereyim??..
- Sol kenar: Enlilmansum.

AÇIKLAMALAR¹⁶

Satır 1-10. G de ikinci satırda *ga-e-gi₄* şeklindeki yeni okunuş onun anlamını açıkça belirtiyor. Mamafih A ve B'deki varyantlar belirsiz kalmaktadır; G'de *KA*'yı izleyen işaretin *BI* olmadığı dik-kate alınmalı. 4-8. satırların burada öne sürülen tercümesi muhtevaya *JNES*'ten daha çok uymaktadır, fakat buna karşılık varyantların açıklaması zor ve belirsiz kalmaktadır. 8. satırda, genellikle

¹⁶ Açıklamalarda daha çok anlaşılması zor sorulara cevap verilmeğe çalışılmıştır. Daha iyi sonuca gidilmesi için okuyucunun muhakkak *JNES* ve *Ug V*'deki makaleleri de okuması gerekmektedir.

še-ir-ka-an şeklinde yazılan kelimedeki *-an*, G'de bırakılmış olmasına dikkat. Kompozisyonun en önemli satırlarından biri olan 10. satır anlaşılması zor ve kesin değildir. Buradaki öne sürülecek tercüme (1) *mu-bi-ta* (!?) ve *SAL*¹⁷-*bi-ta* paralel bir kompleks olarak düşünülebilir ve bu iki kompleksteki *-bi*-ler daha önceki satırda bulunan *gizkim*'e ait olabilir, (2) sondaki *te-mu* genellikle Sumercede *dim-ma*¹⁸ olarak görünen Akatçadaki *temu*'dur. *ad-UGUN*'da az çok buna sinonimdir. Mamafih Civil'in bu satırı tercümesi önceki ve sonraki satırlara bağlantısı bakımından hiç olmazsa ilk bakışta daha uygun görünüyor ve doğru olarak kabul edilebilir¹⁹.

Satır 11-20. Satır 11'de *šu-ta-gar-ra*'nın "süslenmiş" olarak tercümesi C'deki *šu-tag* (!)-*gar-ra* varyantına dayanmaktadır. Bu satırın başlangıcında *ama-mu*²⁰ bulunması beklenebilirdi. Satır 12-15. 12. satırdaki *é-gi-a*'nın düzeltilmiş okunuşu ve 15. satırdaki *dam* annenin gelin ve eş olarak öğülmesini göstermektedir. 16. satırdaki *inanna* eğer genel olarak dişi tanrıyı ifade ediyorsa, bu satırla 15. satır anlam itibarıyla paralel olabilir. 17. satır kocasına kralın bildirisini yansıtmış olabilir ki, bundan da kocanın sarayda yüksek bir memur olduğu tahmin edilebilir. 20. satır, 18. satırda bildirilen malların tekrarlanmasını gösteriyor²¹. Arada kalan 19. satır ise ayrı bir cümle olarak annenin şairane tasviridir.

Satır 21-31. 21. satırda *kam-ma*²²'dan sonra G gerekli gibi görülmeyen bir *-aš* eklemektedir²³. 23. satırın ikinci yarısının en az bir kısmı D'ye uymaktadır. Fakat okunuş hemen hemen anlamsızdır. 25. satırı krş. *Ug V* s. 313 *sub 17*'. Üzerinde durulması önemli olan 26. satırın okunuşu, tamamlanması ve tercümesi oldukça anlamsızdır. 28. satır için krş. *Ug V* s. 313 *sub 23*'. 29. satırda kalan iki işaret eldeki nüshalardaki işaretlerden birine, görünüşte uymuyor

¹⁷ *SAL* yerine *KA*'nın kullanışı, burada *SAL*'in *KA*'ya bir sinonim olduğunu gösterir.

¹⁸ Krş. Gordon, *Sumerian Proverbs*, s. 113, *sub 14*.

¹⁹ Krş. not 4.

²⁰ Krş. satır 21, 33, 41, ve 48.

²¹ Mamafih satır 12'de *KA.NI*'nin herkesce kabul edilen *giri_x-zal* okunuşu kesin değildir. Zira A'da *KA* yoktur.

²² Satır 32, 40 ve 47'de de böyle.

²³ Fiilin sonundaki *-mu* pek tatminkâr değil, doğru şekli 40 ve 47. satırlarda bulunuyor.

ve bu yüzden hâlâ metin tamamlanamıyor. 30. satır için (=JNES'de 31. satır) krş. özellikle D ve *Ug V* s. 313 *sub* 28'²⁴.

Satır 32-39. 32. satırda *IM.ŞĒG* yerine *IM.A*²⁵ değişikliğine ve şimdi B'de de tamamlanabilecek olan *u₄-á-ba* gurubuna dikkat. Tercümesi için krş. *Ug V* s. 313 *sub* 32'. 34. satırın tercümesi için krş. *Ug V* s. 315 *sub* 34' ve *bulug₄* (böyle! *še* değil)-*ba-til* B'de de bulunduğuna dikkat. 37. satırdaki *zà-mu-a*'nın *zà-mu-ka* olması beklenebilirdi. 39. satırın tercümesi için bk. *Ug V* s. 318 *sub Ligne 47' et suiv.*

Satır 40-46. 44. satırdaki (aynı şekilde B'de) *lu-lu-bu-na* için krş. *Ug V* s. 318 *sub Ligne 57' et suiv.* 46. satırın ilk yarısının okunuşu ve tercümesi için krş. *Ug V* s. 319 *sub Ligne 64' et suiv.*

Satır 47-51. Satır 49 (=JNES'teki metnin 50. satırı) G'de *túg* (*zì* değil) olduğuna dikkat. 50 ve 51. satırlarda G past partisip yerine çekimlenmiş fiil şeklinde yazılmış olduğuna dikkat. 51. satırın tercümesi de oldukça belirsiz.

Satır 52-56. 52. satırda *uktin-bi*²⁶ 'deki-*bi gizkim*²⁷ 'i ifade ettiğine ve G'deki *an-si* fiilinin anlamda aynı olması gereken B'deki oldukça garip *DU-za* ile bağdaşmadığına dikkat. 53. ve ondan sonraki satırlar C'deki²⁸ son satırlarla aynı uzunluktadır. Satır 54'teki ilk gurup olan *geštug-gál-la* daha çok anneyi yansıtmakta olmalı, fakat tamamiyle kesin değil. Satırın geri kalan kısmı ile 56. satır belirsizdir.

²⁴ A'daki *ul-zu-u* oldukça garip, diğer nüshalarda yok, belki *ul-gür-ru*'nun *ul-u* üzerinde Akatça bir açıklayıcı kelime olabilir.

²⁵ Krş. şimdi A. Sjöberg, *TH* s. 117.

²⁶ *JNES*'de, kopyaya göre *igi-dalla* yerine okunan *uktin* (!) ihtimal B'de de var.

²⁷ Krş. 10. satıra ait açıklama.

²⁸ C'de tanrıça Aruru'nun haberciye birşey verdiği söyleniyor, fakat satırın son yarısı kopmuş ve satırın muhteva ile bağlantısı belli değil.

THE IDEAL MOTHER: A SUMERIAN PORTRAIT

M. ÇIĞ — S. N. KRAMER

In *JNES* 23 (1964), M. Civil published an unusual Sumerian composition of fifty - odd lines that may be entitled "The Message of Ludingirra to his Mother". The text, virtually complete was based on four duplicates, designated as A, B, C, and D¹. M. Civil's edition of the document, as the experienced Sumerologist will testify, is an outstanding contribution: penetrating discerning and trustworthy. But as is true so many of the Sumerian literary compositions, not a few of words, complexes, lines and passages, are ambiguous and obscure. In 1968, J. Nougayrol published in the superb *Ug (aritica) V*, a large fragment excavated in Ugarit (R. S. 25, 421) that originally contained the entire text of this document, written in both normal and phonetic Sumerian, together with translations into Akkadian and Hittite. J. Nougayrol's careful, thorough study, that made use of Civil's manuscript (then in print), as well as *KUB* 4, No. 2 (designated as E)², and *KUB* 4, No. 97 (designated as F)³ added much to the understanding of the text. In 1970, the authors of this article, in the course of studying the several hundred still unpublished Sumerian literary pieces in the Archaeological Museums of Istanbul, to be published as *ISET III* (cf. *RA* 64: 95 note 1), came upon a new duplicate of the composition, Ni. 2754 (designated as G in this paper). As the accompanying copy by M. Çiğ shows, the tablet is well preserved, and adds a number of significant variante and readings. The edition of its text here presented, is based largely on M. Civil's and J. Nougayrol's fundamental contributions, but it differs considerably in the translation and interpretation of some of its lines and passages. And though it may turn out that not a few of the suggested innovations will prove to

¹ M. Civil also identified and utilized *KUB* 4 No. 97, a fragment that preserves the Akkadian translations and some traces of the Hittite version of much of the third sign.

² Identified by E. Laroche.

³ Identified by E. Laroche and independetly by M. Civil (cf. note 1).

be erroneous, they might well bring about more intensive study and discussion leading to a deeper and truer understanding of this unique document.

The entire composition consists of an address by a man named Ludingirra, to an unnamed courier whom he is sending to Nippur to deliver his greetings to his mother⁴. The first ten lines are introductory in character: Ludingirra states that he had travelled to a place (unnamed) far from Nippur—presumably the spot where he and the courier were at the moment—and that his mother was worried, unable to sleep, and was constantly asking travellers arriving in Nippur about his welfare. Since, however, the mother was a stranger to the courier who would not know her if he saw her, Ludingirra gave him five signs to guide him in identifying her.

Actually, none of these signs are specific and detailed enough to have served their purpose, the introduction of these signs seems to be nothing more than a stylistic device utilized by the author to portray in lyrical, hyperbolic words and phrases, the ideal Sumerian mother. The first of the five signs (lines 11 - 20) portrays the moth-

⁴ The identification of the mother in the recurrent phrase “my mother” is difficult and uncertain. M. Civil identifies “my mother” as a woman by the name of Šat-Ištar, basing himself on the contents of line 10, the first half of which he reads as *mu-bi ša-at-ištar*, and translates “the name is Šat-Ištar”. But if so, it is strange that the Sumerian does not read *mu-ni* “her name” (cf. e.g. the *-ni* in lines 5, 7, 13, 14) rather than *mu-bi*. This, and several other considerations (cf. Commentary to this line) lead to the suggestion that the name of the mother is not mentioned at all in the text. There is also the remote possibility that “my mother” does not refer to Ludingirra’s real mother, but the statue of some goddess in Nippur; so, the deity would in all likelihood be Inanna-Ištar, whom the signs propounded by Ludingirra fit remarkably well (even the first sign, in which she is portrayed as an efficient wife and daughter-in-law, could refer to Inanna as the wife of Dumuzi and the daughter-in-law of Enki; for Inanna in the house of her husband’s god, cf. *SLTN* 35 ii 10-13). Admittedly however, Nippur is not the place with which Inanna is especially associated; moreover there is a Ludingirra who has written two elegies in the death of his father and wife (cf. *Two Elegies on the Pushkin Museum Tablet*), and lines 5-7 of our document also seem to refer to a mortal woman; this paper, therefore assumes that “by mother” is the unnamed real mother of Ludingirra, bearing in mind that M. Civil’s suggestion that her name is Šat-Ištar, may turn out to be correct. Indeed, one of the authors of this paper, M. Çiğ is of the opinion that M. Civil’s rendering is certainly correct, for the present rendering of line 10 (that of S. N. Kramer) would be appropriate only for the “letter of greeting” of line 7, and would therefore have followed immediately after that line.

er as an energetic, vigilant wife and daughter-in-law who ensures the prosperity of her husband's estate. The second sign (lines 21 - 31) depicts lyrically and eloquently the mother's unmatched beauty: she is a starry light on the horizon, a mountain doe, a bright jewel of precious metal and stone; a perfect figurine of ivory and alabaster, full of charm. Fertility is the central theme of the third sign (lines 32 - 39); the mother is rain when needed, a rich harvest, a luxuriant garden, an irrigated conifer, the year's first fruit, a sweet, desirable, Dilmun date. According to the fourth sign (lines 40 - 46), the mother is the epitome of joyous celebration and the delight of love, while according to the fifth, very brief sign (lines 47 - 51), she is the fragrance of wood and the redolence of oil⁵.

TRANSLITERATION

1. lú-kas₄-e-lugal-la ħar-ra-an-[na gen-na]
2. nibru^{ki} ga-e-gi₄ inim-?-[dug₄-ba-ab]⁶
3. kaskal-sù-DU i-im-DU-dè-[en]⁷
4. ama-mu mud-àm ú nu-mu-ni-i[b-kul]
5. ama₅-ni-a inim-ħuš al-gi(l)-ba
6. lú-DU-kaskal-la silim-ma-mu èn al-tar-tar-re
7. ù-na-dug₄ silim-m[a-m]u šu-ni-a gar-i
8. ama-mu ħúl-ħúl-la še-ir-ka mi-ri-in-dug₄-ga
9. tukum-bi⁸ ama-[m]u nu-zu gizkim-bi ga-mu-ra-ab-si
10. mu-bi-ta(?) ad-UGUN SAL⁹-bi-ta te-mu

⁵ Following the fifth sign, there is a concluding passage (lines 52-56), which is ambiguous and obscure (cf. Commentary to these lines).

⁶ The *-ga-* of *dug₄-ga-ab* in *JNES* is presumably on oversight for *-ba-*.

⁷ A, too probably reads *i-im* (nor *-zu*)-*du-dè-en*. In B, the word division should probably be *kaskal-sù-da e-gen-na*.

⁸ The suggestion in *JNES* that the signs copied as *E*, *DA* and *MU* by Figulla in C are really *ŠU.GAR. TUR. LÁ* (i. e. *tukum*) is correct; it should be noted, however C is a Neo-Babylonian copy of the text in which the signs are sometimes so squeezed together that it is difficult to read them without the help of a duplicate.

⁹ Note that the *SAL* in C is not a miscopy as suggested in *JNES*; it is actually on the tablet.

11. alam-muš-àm me-dim bar-šu-ta¹⁰-gar-ra
12. dingir-sig₇-ga[é¹¹-g]i₄-a giri_x-zal
13. u₄-tur-ra-ni-ta n[am-m]a-ni-tar-ra-àm
14. nè-ni-ta-àm é-ušbar-ra-na-šè si-sá mu-un-ag
15. dingir-dam¹²-n[a-š]è du₉-ne-éš gub-ba-àm
16. ki-^dinanna-kin-kin-dè zu-àm
17. ka-lugal-la-ke₄ inim-ma li-bi-íb-gul-e
18. šu-dim₄-ma-àm [níg-g] a mu-un-šár-šár
19. ki-ág-àm mí-dug₄-ga zi-šà-gal-<la>-àm
20. sila₄ [i-dùg-g]a [lá]l [i]-nun-zal-le-šà-ga-kam(?)
21. gizkim-ama-[m]u 2-[ka]m-ma-aš ga-ma-r[a-a]b-sì-mu
22. ama-mu sù-[DU-ág úr]-an-na(!) lu-lim-ḥur-sag-gá
23. mul-á-[gú-z]i ?-? zalag-zalag-ga(!?)
24. ^{na}₄[gug-kal-la]^{na}₄du₈-ši-a-mar-ḥa-ši
25. gil-sa níg(?)-[dumu-mí]-lugal-la ḥi-li-du₈-du₈-a
26. gil-gil-s [a ^{na}₄gug-à]m ḥúl-sig₇-ga-a
27. ḥur-an-na šu-gur-an-t[a-sur-ra]
28. [giš¹³]-guškin kù-babbar-zalag-ga-[àm]
29. [] NE ki[]
30. [dìm-ma-zu]-til-la-àm u[l-gúr-ru]
31. [d]lama] ^{na}₄giš-nu_x-gal ki-gal-^{na}₄[za-gìn-na-gub-ba]
32. gizkim-ama-ṃu 3-kam-ma-aš ga-mu-ra[-ab-sì]
33. ama-mu IM. A-u₄-á-ba a-numun sag-g[í-ke₄]
34. ebur-ḥé-nun bu-lu-ug-ba-til gú[]
35. kiri₆-me-a[i-si-iš]-lá-lá-a
36. ^{si}₅ù-sub₅⁷-a-dé-a li(!)-šu-tag-a
37. [gurun]-zà-[m]u-a níg-tuḥ-mu-um-nisag-gá
38. [pa₅-mu-sar-r]e a-ḥi-li túm-a
39. zú-[lum dilmun^{ki}-na]-ku₇-[k]u₇ zú-lum sag-[kin-kin]-gá
40. gizk[im-am]a-mu 4-kam-ma-aš ga-mu-ra-ab-[s]i
41. ama-mu [ezen sis]kur asilal-si-a¹⁴
42. siskur-[á-ki]-ta igi-du₈-dè ḥuš-a

¹⁰ In C, the sign is probably *TAG* (not *ŠE*).

¹¹ The sign is *E* not *DAG*; a collation of C shows that the break of the final vertical is scratch on the tablet.

¹² The sign is *DAM* (not *NIN*) in all the versions.

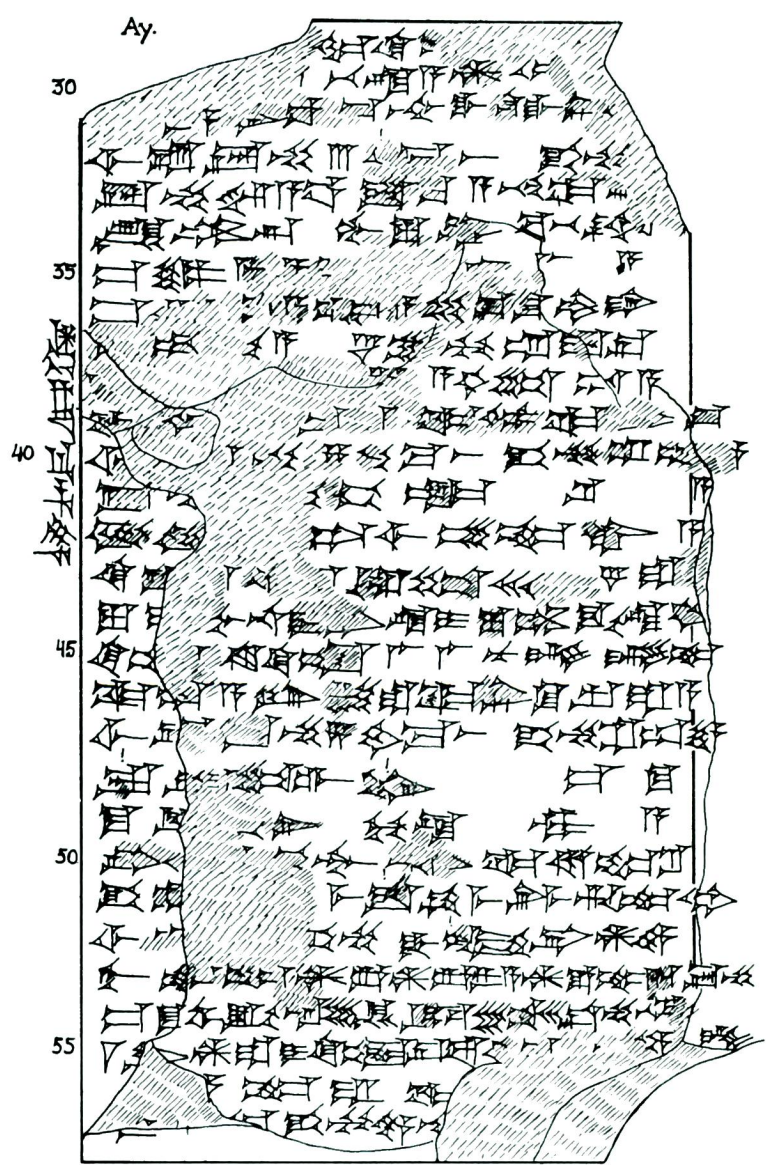
¹³ Restoration of sign based on A.

¹⁴ So also B.

Ni. 2759

5y.

5
10
15
20
25

43. ki-e-[n]e-di [hú]l(!?)-húl-le-eš gar-ra
 44. lu-l[u-b]u-na-dumu-lugal-la i-lu h́é-gál-la-kam
 45. ki-[á]g šà-ki-ág lá-lá nu-gi₄-gi₄-dè
 46. inim-túm-a lú-nam-ra giri_x-zal-še gur-ra-a
 47. gizkim-ama-mu 5-kam-ma-aš ga-mu-ra-ab-sì
 48. gígir(!)^{s[i]m}-li mar-šum-^staškarin
 49. túg-š[ag₅¹⁵-ga]i-gu-la-ag-a
 50. ^{du}b[šagan-nunuz]-ga-nu_x ^{mu}š^{en} i-sag šà bí-si
 51. ga-r[a-an h́é]-me-da(!) gú me-ir-me-ri bí-du,
 52. gizki[m a-ra-dug₄]-ga-mu uktin-bi an-sì
 53. munus-šag₅(!)-šag₅(!)^dlama-^dlama-tuku-àm e-ne-àm(!)
 ama-mu
 54. geštug-gál-la še-en-hul(!)-le-eš DU-mu-un(!?)
 55. ^mlú-dingir-ra dumu-ki-ág-gá-zu si[lim-ma-ni(?)]sì-gi₄
 e-ne-ra dug₄[-ga-na]
 56. x-[-N]E(?) ga-mu-si[]
 Left edge: ^den-lil-ma-an-sum

TRANSLATION

- 1 Royal courier, (ever) going on journeys,
- 2 I would send you to Nippur, deliver this massage.
- 3 I have travelled a long way,
- 4 My mother is troubled (?), she cannot sleep.
- 5 She in whose chamber, the angry word is barred.
- 6 She keeps asking the travellers about my welfare,
- 7 Put my letter of greeting in her hand,
- 8 (In the hand of) my mother, who will have adorned herself
with joy for you.
- 9 If you know not my mother let me give you its signs (that is,
the signs to identify her)
- 10 From its lines, a lovely sound; from its words good sense!
- 11 (my mother is) a figure radiant (?), limbs (and) body re-
splendent (?),
- 12 A goddess fair, a daughter-in-law a delight.

¹⁵ C, too, has -šag₅- on the original.

- 13 Blessed from the days of her youth,
 14 She managed the house of her father-in-law by her own strength.
 15 She who serves humbly the god of her husband,
 16 Who knows to tend "the place of Inanna",
 17 Puts not to naught the word of the mouth of the king.
 18 Vigiliand, she multiplied possessoins,
 19 She who is beloved, cherished, full of life.
 20 Lambs, good cream, honey, flowing butter of the heart.
 21 Let me give you a second sign concerning my mother:
 22 My mother is a bright light on the horizon, a mountain doe.
 23 The morning star, the brightest...
 24 A precious cornelian stone, a topaz of Marḥaši,
 25 A jewel of a princess, full of allure.
 26 A lovely joy (?) cornelian jewels (?)
 27 A ring of tin, a braceled of iron,
 28 A staff gold (and) bright silver,
 29
 30 A perfect ivory figurine, full of charm,
 31 A *lama* of alabaster, set on a lapislazuli pedestal,
 32 let me give you a third sign concerning my mother:
 33 My mother is rain its season, water for prime seeds,
 34 A rich harvest, fine (?) *huntu*-barley...
 35 A garden of plenty, full of joy,
 36 A well-watered fir tree, a pine-tree adorned,
 37 The fruit of the year, the yield of the first month,
 38 A canal carrying the fertilizing water to the irrigation ditches,
 39 A Dilmun date most sweet, a prime date much sought after.
 40 Let me give you a fourth sign concerning my mother
 41 My mother is feast brimful of joynes offerings,
 42 An *Akitu*-offering awesome to behold,
 43 A dancing place made for much rejoicing,
 44 Procreation of princes, a chant of abundance,
 45 A lover, a loving heart (whose) pleasure is never sated.
 46 Good news of a captive returned to luxuriance.
 47 Let me give you a fifth sign concerning my mother.
 48 (My mother is) a chariot of pine, a litter of boxwood,
 49 A goodly garment perfumed with oil,

- 50 A phial ostrich shell, the inside filled prime oil,
 51 A delightful (?) garland (?) fitted out luxuriantly.
 52 The signs I imparted to you - I have given you their shape!
 53 (To) the lady most fair, possessor of the *lama*'s, she is my
 mother,
 54 (To) her who gives ear bring (... joyfully,
 55 "Ludingirra, your beloved son presents (?) his (?) greetings",
 say to her.
 56 Let me give....
 Left edge: ⁴Enlilmansum.

COMMENTARY ¹⁶

Lines 1 - 10. In line 2, the new reading in G, *ga-e-gi*₄ clarifies its meaning although the variants in A and B remain obscure; note, too that the sign following *KA*, is not *BI* in G. The reading and rendering of lines 4 - 8 as here suggested fit the context better than those in *JNES*, but the variants remain difficult and obscure. In line 8, note the omission in G of *-an* in the word usually written *še-ir-ka-an*. Line 10, one of the most crucial lines of the composition, remains ambiguous and uncertain; the rendering here suggested, assumes (1) that *mu-bi-ta* (!?) and *SAL*¹⁷-*bi-ta* are parallel complexes, and that the *-bi-* of the two complexes refers to the *gizkim* of the preceding lines and (2) that the final *te-mu* is the Akkadian *temu*, that usually appears as *dim-ma* in Sumerian¹⁸, while *ad-UGUN* is more or less synonymous with it. Admittedly however, M. Civil's rendering of the line seems to be more suitable in the context, at least on the surface, and may turn out to be correct¹⁹.

Lines 11 - 20. In line 11, the rendering adorned for *šu-ta-gar-ra* is based on the variant *šu-tag* (?)*-gar-ra* in C; note, that at the beginning of this line one might have expected the complex *ama-mu*²⁰.

¹⁶ The Commentary is restricted to questions that are not readily apparent; to follow it effectively the reader must have before him constantly the *JNES* and *Ug V* contributions.

¹⁷ Note that the variant *KA* For *SAL* indicates that *SAL* is here a synonym of *KA*.

¹⁸ Cf. Gordon *Sumerian Proverbs*, p. 113, sub 14.

¹⁹ Cf. also note 4.

²⁰ Cf. lines 21, 33, 41, and 48.

Lines 12 - 15, as the corrected readings *é-gi-a* of line 12, and *dam* of line 15 indicate, extols the mother as daughter-in-law, and wife²¹. Line 16 might parallel line 15 in meaning, if it is assumed that the *inanna* of this line denotes female deities in general. Line 17 may refer to the king's instructions to her husband, on the assumption that he is a high court official. Line 20 is assumed to itemize the "possessions" mentioned in line 18, while the intervening line 19, is a parenthetical poetic delineations of the mother.

Lines 21 - 31. In line 21 note that G adds *-aš* after the *-kam-ma*²², which at least on the surface seems rather pleonastic²³. In line 23, the second half of the line seems to agree, at least in part, with D, but the reading is quite uncertain. For line 25, cf. *Ug V* p. 313 *sub* 17'. The reading, restoration, and rendering of line 26, it should be stressed, are quite uncertain. For line 28, cf. *Ug V* p. 313 *sub* 23'. The two preserved signs in line 29 do not seem to correspond to anything in the extant versions, and text is therefore un-restorable at present. For line 30 (=line 31 of the *JNES* text), cf. especially version D, and *Ug V* p. 313 *sub* 28'²⁴.

Lines 32 - 39. In line 32, note the variant *IM.A* for *IM.ŠÈG*²⁵, as well as the complex *u₄-á-ba*, which can now be restored also in B; for the translation, cf. especially *Ug V* p. 313 *sub* 32'. For the translation of line 34; cf. especially *Ug V* p. 315 *sub* 34', and note that *bulug₄* (so! not *še*)-*ba-til* is also found in B. In line 37, *zà-mu-a* might have been expected to read *zà-mu-ka*. For the translation of line 39, cf. *Ug V* p. 318 *sub* *Ligne* 47' *et suiv.*

Lines 40 - 46. For *lu-lu-bu-na* of line 44 (so also in B), cf. *Ug. V* p. 318 *sub* *Ligne* 57' *et suiv.* For the reading and translation of the first half of line 46, cf. *Ug V* p. 319 *sub* *Ligne* 64' *et suiv.*

Lines 47 - 51. In line 49 (=line 50 of the *JNES* text) note that G has *túg* (not *zi*). In lines 50 and 51, note that G has finite verbal

²¹ Admittedly however, the reading *giriš-zal* for *KA.NI* in line 12, is uncertain since one of the versions A, omits *KA*.

²² So also in lines 32, 40, and 47.

²³ Note, too, that the final *-mu* of the verb is quite unjustified; the correct form is found in lines 40 and 47.

²⁴ Note, too the rather strange *ul-zu-ú* of A; it is not found in any of the other versions, and may turn out to be an Akkadian gloss on the *ul* of *ul-gùr-ru*.

forms rather than past participles; also the rendering of line 51 is quite uncertain.

Lines 52 - 56. In line 52, note the *-bi* of the complex *uktin-bi*²⁶ is assumed to refer to *gizkim*²⁷, and that the verb *an-si* of G, cannot be reconciled with the rather strange *DU-za* of B to which it should correspond in meaning. Lines 53 ff. correspond to some extent to the final lines in C²⁸. In line 54 the initial complex *geštug-gál-la* is assumed to refer to the mother but this is quite uncertain; the remainder of the line as well as line 56 are altogether obscure.

²⁵ Cf. now A. Sjöberg, *TH* p. 117.

²⁶ Perhaps B, too had *uktin* (!) instead of *igi-dalla* as read in *JNES* in accordance with the copy.

²⁷ Cf. also comment to line 10.

²⁸ In C, the goddess Aruru is said to have given something to the messenger, but the last half of the line is broken away, and the relation of the line to the context is altogether obscure.

